राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद पुणे महाराष्ट्र
राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धा
सन २०२२-२०२३

गट क्र ४. विषय सहाय्यक, विषय साधन व्यक्ती, समावेशित साधन व्यक्ती व ग्रंथपाल गट

-: शिर्षक :-

"साहीत्य बनुनिया घरी, थेरेपी होईल आनंददायी"

सादरकर्ती

कु. प्रियदर्शिनी नामदेवराव झोड (समावेशित साधन व्यक्ती)
गटसाधनकेंद्र, चांदूर बाजार, जिल्हा- अमरावती

प्ररेणा
मा. श्री. मिलींदजी कुबडे
प्राचार्य
जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था अमरावती

मार्गदर्शक
मा. श्री. विजय शिंदे
ज्येष्ठ अधिव्याख्याता
जि.शि.प्र.सं. अमरावती

मार्गदर्शक
मा.श्री. राम सोनारे
ज्येष्ठ अधिव्याख्याता
जि.शि.प्र.सं. अमरावती

प्रतिज्ञापत्र

मी श्री/श्रीम/डॉ. प्रियदर्शिनी नामदेवराव झोड प्रतिज्ञापत्र लिहून देतो/ देते की, या नवोपक्रम स्पर्धेसाठी सादर केलेला "साहित्य नानुनिया घरी, थेरेपी होईल आनंददायी" हा नवोपक्रम माझ्या स्वतःच्या शैक्षणिक उपक्रमांवर, अनुभवावर आधारित आहे. हा नवोपक्रम मला स्वतःला सुचलेला आहे, काल्पनिक नाही. तसेच भारतीय अथवा विदेशी लेखकांच्या ग्रंथातील अथवा संशोधनातील माहितीच्या आधारे हा नवोपक्रम लिहिलेला नसून यामध्ये मला जाणवलेल्या समस्येचा सूक्ष्म अभ्यास करण्याचा मी प्रयत्न केलेला आहे. हा नवोपक्रम यापूर्वीच्या राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धेसाठी सादर केलेला नाही. तसेच इतर कोणत्याही व्यक्तीकडून लिहून घेऊन तो मी माझ्या नावावर सादर केलेला नाही. तसे आढळून आल्यास तो Copyright Act १९५७ खाली दाखलपात्र गुन्हा आहे याची मला कल्पना आहे.

स्पर्धकाची स्वाक्षरी

दिनांक : १५/११/२०२२

स्थळ : चाँदूर बाजार

नाव : कु. प्रियदर्शिनी ना. झोड

शाळेचा/कार्यालयाचा शिक्का.

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री/श्रीम/डॉ. प्रियदर्शिनी नामदेवराव झोड हे माझ्या शाळेत / कार्यालयात कार्यरत असून त्यांनी सादर केलेला "साहित्य नानुनिया घरी, थेरेपी होईल आनंददायी" हा नवोपक्रम शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये त्यांनी स्वतः राबविलेला असून ती त्यांच्या स्व परिश्रमाची फलश्रुती आहे. हा नवोपक्रम त्यांनी राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे मार्फत आयोजित यापूर्वीच्या राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धेसाठी सादर केलेला नाही.

दिनांक : १५/११/२०२२

स्थळ : चांदूर बाजार

शाळा/ कार्यालय प्रमुखाची स्वाक्षरी

गटशिक्षणाधिकारी
पं. स. चांदुर बाजार

नाव : श्री. संजय व. हेवडे

शिक्का: गटशिक्षणाधिकारी
पं. स. चांदुर बाजार

Scanned by CamScanner

नोंदणी प्रपत्र(सत्र २०२२-२३)

- सहभागी व्यक्तीचे नाव - कु.प्रियदर्शिनी नामदेवराव झोड
- पद - समावेशितशिक्षण विशेष तज्ञ,
- कार्यालयाचा पत्ता - गटसाधनकेंद्र, चांदूर बाजार जिल्हा- अमरावती
- जिल्हा कार्यालय - डायट अमरावती
- ई-मेल - priyadarshinizod@gmail.com
- संपर्क क्रमांक - ९५६१५४३२४८ / ८०८००१०१२५
- शैक्षणिकवव्यावसायिकअर्हता - M.Sc. , DSE (VI), Spl. B.Ed (VI)
- अनुभव - १५ वर्ष
- नवोपक्रम शिर्षक - साहीत्य बनुनिया, घरी थेरेपी होईल आनंददायी
- सहभागी गट क्रमांक - ४

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	प्रकरणाचे नाव	पृष्ठ क्रमांक
१	प्रतिज्ञापत्र	
२	प्रमाणपत्र	
३	अनुक्रमणिका	
४	शीर्षक	१
५	नवोपक्रमाची गरज व महत्व	२
६	नवोपक्रमाचे उद्दीष्ट	३
७	नवोपक्रमाचे नियोजन	४
८	नवोपक्रमाची कार्यपध्दती	५
९	नवोपक्रमाची यशस्वीता	६
१०	समारोप	७
११	संदर्भ सुची	८
१२	परिशीष्टे	९
१२	उपक्रमाचे फोटो	१०

शीर्षक – साहीत्य बनुनिया घरी थेरेपी होईल आनंददायी.

नवोपक्रमाची गरज व महत्व –

दिव्यांग विद्यार्थ्यांसाठी कार्य करीत असतांना गृहभेटी देतांना असे आढळून आले की, जे विद्यार्थी बहूविकलांग, सेरेब्रल पाल्सी आणि सिव्हिअर मतिमंद असतात अशा विद्यार्थ्यांना दैनंदिन कार्य करतांना येणा–या अडचणी खुप आहेत. आणि या अडचणी थोड्या प्रमाणात दूर करण्यासाठी त्यांना स्वावलंबी होण्यासाठी गरज असते ती थेरेपीची आणि साहीत्य साधनांची विद्यर्थ्यांना थेरेपी तर मिळते परंतू थेरेपीस्ट हे जिल्हास्तरावर उपलब्ध आहेत आणि तालूक्याला थेरेपीचे शीबीर लागेल तेव्हाच थेरेपीस्ट थेरेपी देतात. मग बाकीदिवसाचे काय? थेरेपीकक्ष तालूकास्तरावर आहे तिथे दुरच्या गावातील विद्यार्थी पोहचू शकत नाही. या सर्व समस्या व पालकांची आर्थीक स्थिती बघता या नवोपक्रमाची मला नितांत गरज वाटली.

या उपक्रमाव्दारे विद्यार्थ्यांना साहीत्याचा वापर करून नियमीत थेरेपी घेता येईल व विद्यार्थी आपले दैनंदीन कार्य सुरळीतपणे पार पाडू शकेल.

“ राहती माझ्यासवे ही आसवे गीतांपरी हे कशाचे दुख: ज्याला लागला माझा लळा !”

या उक्तीप्रमाणे विद्यार्थ्यांसाठी कार्य करण्याची इच्छा व त्यांचा लागलेला लळा यामुळेच ह्या उपक्रमाची निर्मीती झाली.

नवोपक्रमाचे उद्दीष्टे

१) विद्यार्थ्याला स्वावलंबी बनविने

२) विद्यार्थ्यांमध्ये सुक्ष्मकारक, ढोबळकारक कौशल्याचा विकास साधने

३) दुरवर प्रवास करुन अनियमीत थेरपी घेण्यापेक्षा घरगुती वातावरणामध्ये नियमित थेरपी घेता येणे.

४) पालकामध्ये सकारात्मक दृष्टिकोन निर्माण करणे.

नियोजन

उपक्रमाला अनुसरून खालीलप्रमाणे नियोजन करण्यात आले.

उपक्रमाचा कालावधी	दिनांक	कालावधी	केलेले कार्य
जुलै ते ऑक्टोंबर 2022	4 जुलै ते 11 जुलै	8 दिवस	पुर्व चाचणी
	12 जुलै ते 18 जुलै	8 दिवस	पालक समुपदेशन /विद्यार्थी भेट विद्यार्थ्यांच्या समस्या जाणून घेणे इ.
	19 जुलै ते 4 ऑक्टोंबर	74 दिवस	Low tech assistive devises तसेच थेरेपी साहीत्य तयार करून प्रत्यक्ष थेरेपीचा अवलंब केला.

कार्यपध्दती-

बनविलेले Low – Tech Assistive Devises / Therephyequipments And their Benifits

अ.क्र.	साहीत्याचे नाव	विद्यार्थ्याला होणारा उपयोग	कौशल्य
1	Parallel Bar	Parallel Barमुळे हाताला supportमिळतो त्यामुळे विद्यार्थी उभा राहण्याचा प्रयत्न करतो. caliperलावून उभा राहू शकतो वा चालू शकतो. balanceठेवून पाय पूढे पुढे टाकु शकतो.	Therephy equipment, Gross motor development
2	Rollater	हे साहित्य वापरून विद्यार्थी balance ठेवून चालण्याचा प्रयल करातो	
3	Standing Tolirance Stand	पायाची ताकद वाढण्यासाठी मदत होते, body balanceसाठी उपयोग होतो. उभे राहण्याची क्षमता वाढते.	
4	Shoulder Pully	स्थायूंची ताकद वाढते, हात खाली-वर होण्यास मदत होते.	
5	Weight Cuff	स्थायूंची ताकद वाढते वजन असल्याने हात पाय लवकर उचलण्यास मदत होते.	
6	Brush Holder	ब्रश व्यवस्थित पकडता येतो.	Daily Living Skill Devlopment
7	Pen Holder	पेन हातामध्ये व्यवस्थीत पकडता येतो	
8	Spoon Holder	जेवताना - चमचा पकडता येतो. हातून निसटत नाही	
9	Eating Plate	जेवतांना प्लेटमधून अन्न सांडत नाही.	
10	Comb Holder	भांग पाडतांना मदत होते.	
11	Glass Holder	पाणी पितांना मदत होते. पाणी सांडत नाही.	

प्रश्नावलीचा नमुना

विद्यार्थ्यांचं नाव -- वर्ग --------------------------

वय ------------- गावाचे नाव -------------------------

शाळेचे नाव ---

प्रश्न क्र. १ –विद्यार्थ्याला कोणत्या समस्या आहेत?

प्रश्न क्र. २ – पालकांचा व्यवसाय कोणता आहे?

प्रश्न क्र. ३ – गांवापासून तालुक्याचे ठिकाण कीती दूर आहे?

प्रश्न क्र. ४ – दिव्यांग प्रमाणपत्र आहे काय?

प्रश्न क्र ५ – कुठल्या डॉक्टरांचे उपचार सुरू आहेत काय?

प्रश्न क्र. ६ – थेरेपी संबधी माहीती आहे काय?

प्रश्न क्र. ७ –विद्यार्थी आपले दैनदिन कार्य स्वतः करतो काय?

प्रश्न क्र. ८ –विद्यार्थी चालावा यासाठी तुम्ही काही प्रयत्न केले आहेत काय?

पुर्वचाचणी –

प्रश्नावलीचा नमुना

प्रश्न क्र. १ –विद्यार्थ्याला कोणत्या समस्या आहेत?

उत्तर – हातामध्ये ग्रीप नाही, उभा राहू शकत नाही, चालू शकत नाही. दैनदिन कार्य करू शकत नाहीत.

प्रश्न क्र. २ – पालकांचा व्यवसाय कोणता आहे?

उत्तर – शेती / मजुरी

प्रश्न क्र. ३ – गांवापासून तालुक्याचे ठिकाण कीती दूर आहे?

उत्तर – साधारणतः १० ते १५ की.मी.

प्रश्न क्र. ४ – दिव्यांग प्रमाणपत्र आहे काय?

उत्तर - होय

प्रश्न क्र ५ – कुठल्या डॉक्टरांचे उपचार सुरू आहेत काय?

उत्तर - नाही

प्रश्न क्र. ६ – थेरेपी संबधी माहीती आहे काय?

उत्तर – थोड्या प्रमाणात

प्रश्न क्र. ७ –विद्यार्थी आपले दैनदिन कार्य स्वतः करतो काय?

उत्तर - नाही

प्रश्न क्र. ८ –विद्यार्थी चालावा यासाठी तुम्ही काही प्रयत्न केले आहेत काय?

उत्तर – होय, परंतू पाहीजे तसे नाही.

पालकाची स्वाक्षरी

प्रत्यक्ष कार्यवाही

दिव्यांग विद्यार्थ्यांमध्ये कार्य करत असतांना त्यांच्या अडचणी मी जवळून बघितल्या आहेत.विशेष गरजा असणा-या विद्यार्थ्यांसाठी त्यांचा सर्वांगीन विकास घडवून आनण्यासाठी कार्यरत आहे. कोवीड-१९ संसर्गजन्य परीस्थीतीमुळे मुलांचे शाळेत येणे बंद झाले होते, थेरेपी घेणे बंद झाले होते. अशावेळेस मुलांचे शिक्षण सुरू ठेवण्यासाठी व्हर्चुअल क्लास घेवून थेरेपीचे मार्गदर्शन करण्यात आले. परंतू याव्दारे विद्यार्थ्यांमध्ये प्रगती होणार कशी याचा विचार करून लॉक डाउन संपताच मी थेरेपी कक्षात थेरेपी देण्याचे नियोजन केले. आणि विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्षात थेरेपी देण्यात आली. नियमित थेरेपी करीता विद्यार्थ्यांना आणणे पालकांना कठीण जात होते. याचा विचार करून मी **साहीत्य बनुनिया घरी थेरेपी होईल आनंददायी** हा उपक्रम राबवायचे ठरविले. यासाठी मी 4 जुलै ते 4 ऑक्टोंबर २०२२ या कालावधी करीता नियोजन केले. गृहभेटीची गरज असलेल्या ६ विद्यार्थ्यांसाठी मी **असीस्टीव डीवाईस** तयार करून त्यात त्यांच्या पालकांचा सहभाग घेवून त्यांना थेरेपीची प्रत्यक्षात माहीती देऊन नियमीत थेरेपीची व्यवस्था केली. दररोज विद्यार्थ्यांना भेटी देवून वेळोवेळी आढावा घेतला.

<u>उत्तरचाचणी</u>-

प्रश्नावली

विद्यार्थ्यांचं नाव --------------------------------------- वर्ग --------------------------

वय ------------- गावाचे नाव -------------------------

शाळेचे नाव ---

प्रश्न १) विद्यार्थ्याला दैनदिन कार्य करण्याकरीता साहीत्याचा उपयोग झाला काय?

उत्तर – होय, विद्यार्थी स्वतः सर्व दैनदिन कार्य करण्याकरीता साहीत्याचा उपयोग करतो. व थोड्या आधाराणे आपले दैनदिन क्रीयाकलाप पूर्ण करतो.

प्रश्न २) विद्यार्थ्यांना थेरेपी साहीत्याने दिलेल्या थेरेपीमुळे आपणास काही प्रगती दिसते काय?

उत्तर – होय,विद्यार्थी थेरेपी साहीत्याव्दारे नियमित थेरेपी घेतो त्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये चालण्याकरीता आत्विश्वास निर्माण झाल्याचेदिसून येत आहे.

निष्कर्ष उत्तर चाचणी-

१) विद्यार्थी या साहीत्याचा उपयोग करून दैनदिन कार्य थोड्या आधाराणे पार पाडतो.
२) नियमितपणे थेरेपीचा सराव करतात. त्याव्दारे विद्यार्थ्यांमध्ये चालण्याकरीता आत्मविश्वास दिसून आला.
३) नियमित सराव केल्यास या साहीत्याव्दारे दिव्यांग विद्यार्थी मध्ये निशचितच बदल होईल याची अपेक्षा आहे.

पालकाची स्वाक्षरी

नवोपक्रमाची यशस्वीता-

हा उपक्रम राबविल्यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये खालिल प्रमाणे बदल दिसून आले.

१. या उपक्रमाच्या माध्यमातून विद्यार्थी स्वावलंबी झाला. आपल्या दैनदिन क्रिया तो स्वतः करू लागला.
२. विद्यार्थ्यामध्ये सुक्ष्मकारक कौशल्य व ढोबळकारक कार्य कौशल्याचा विकास झाला.
३. दुरवर प्रवास करून अनियमित थेरेपी घेण्यापेक्षा घरघुती वातावरणामध्ये थेरेपी घेतांना विद्यार्थ्यांना आनंद मीळाला.
४. पालकांना दिलेल्या थेरेपीच्या मार्गदर्शनामुळे व उपलब्ध घरघुती साधनांमुळे आपल्या पाल्यांना थेरेपी देण्यात पालकांना समाधान मीळाले. मुलं शिकतांना बघुन पालकांच्या चेहऱ्यावर समाधान दिसून आले.
५. विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मविश्वासाने बोलने, थेरेपीला प्रतीसाद देणे, थेरेपी घेण्यास उत्सुक्ता दाखविणे, स्वतः हातपाय हलविणे, वस्तू पकडण्याचा प्रयत्न करणे, कंबर व मान उचलने यासारख्या कौशल्याचा विकास दिसून आला.

काय साध्य झाले.

1) थेरेपीचे फायदे

विद्यार्थ्यांना –

1) स्नायुंचा ताठरपणा कमी होवून अवयवामध्ये हालचाल वाढली.
2) विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मविश्वास निर्माण झाला.
3) उठून बसण्याची जीद्द निर्माण झाली.
4) दैनदिन कार्य करणे सुलभ झाले.

पालकांना –

१) पालकांचा दृष्टीकोण सकारात्मक झाला.
२) स्वतः पालक आपल्या पाल्याला मसाज व्यायाम या प्रक्रीव्दारा थेरेपी देवू लागला.
३) आपला पाल्य स्वावलंबी बनतो आहे याचे समाधान त्यांच्या चेह-यावर दिसून आले.

समारोप

समग्र शिक्षा अभियान, समावेशित शिक्षणाअंतर्गत विशेष गरजा असलेल्या विदयार्थ्याचा सर्वांगिण विकास करणे, त्यांना शिक्षणाच्या मुख्य प्रवाहात सामिल करून घेणे, स्वावलंबी बनविणे हे उदिष्टे घेवून स्वयंस्फुर्तीने हे कार्य करण्यास या अभियानात जोडले गेले. जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक प्रवाहामध्ये आणता येईल या दृष्टीने समाज आणि पालकामध्ये संपर्क वाढविला, पालकांचे समुपदेशन केले, केंद्र परिषद, मासिक सभा, शाळा व्यवस्थापन समिती सभा, यामध्ये दिव्यांगाविषयी, जनजागृती कली. तसेच पालक प्रशिक्षण, शाळाव्यवस्थापन समिति प्रशीक्षण प्रत्यक्ष पालकांना थेरेपीचे ज्ञान देवून आपल्या पाल्याला थेरेपी देणे, यासाठी गरजेनुरूप साहित्य तयार करणे इत्यादी बाबी प्राधान्याने करण्यात आल्या. यामुळे पालकांचा दुष्टीकोन सकारात्मक होण्यास मदत झाली.

आज मी ६ विद्यार्थ्यांच्या पालकांचा सहभाग घेवून गरजेनुसार साहीत्य बनवून थेरेपी देण्याचा यशस्वी प्रयत्न केला. हा उपक्रम चांदूर बाजार तालूक्यातील तसेच जिल्हयातील, राज्यातील थेरेपीची गरज असलेल्या तसेच दैनंदिन क्रिया करण्यासाठी गरजेनुसार अडप्टीव डिवाईस ची निर्मिती करुन संपुर्ण टिम सोबत कार्य करीत जास्तीत जास्त विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहचविण्याचे नियोजन सुरू आहे.

संदर्भ –

१) Muscle Testing written by Daniels
२) भारत सरकार –The National Trust – YouTube Link
३) Dr. Anil Meena – Physiotherepiest – YouTube Link
४) Extra Care Physiotherephy Centre - YouTube Link
५) Trisha Foundation – Toe Walking in Cerebral Palcy – YouTube Link

परिशिष्टे

नवोपक्रमराबविण्यात आलेल्या विद्याथ्याची यादी

तालूका	अ.क्र	केंद्र	विद्यार्थ्यांचे नाव	शाळेचे नाव	प्रवर्ग	वर्ग	टक्केवारी
चांदूर बाजार	१	चांदूर बा	माही कीशोर चांदूरकर	न.प.शाळा क्र. २ चांदूर बाजार	मतिमंद	२ री	५० %
	२	चांदूर बा	तारेजा करामो आरीफ	न.प.शाळा क्र.१ चांदूर बाजार	मतिमंद	१ ली	९० %
	३	नानोरी	मो.आदीब मो. इम्राण	जि. प. उर्दु प्राथ. शाळा निमखेड	अस्थिव्यंग	३ री	७६ %
	४	नानोरी	आर्यन चक्रधर वासणकर	अंगणवाडी नानोरी	मतिमंद	अंगणवाडी	९० %
	५	जवळा शहापूर	सर्वज्ञ राजू राउत	अंगणवाडी जवळा शहापूर	मतिमंद	अंगणवाडी	
	६	तोंडगांव	सचिन सुरेश धीकार	जि. प. प्राथ शाळा बेलाज	अस्थिव्यंग	१ ला	

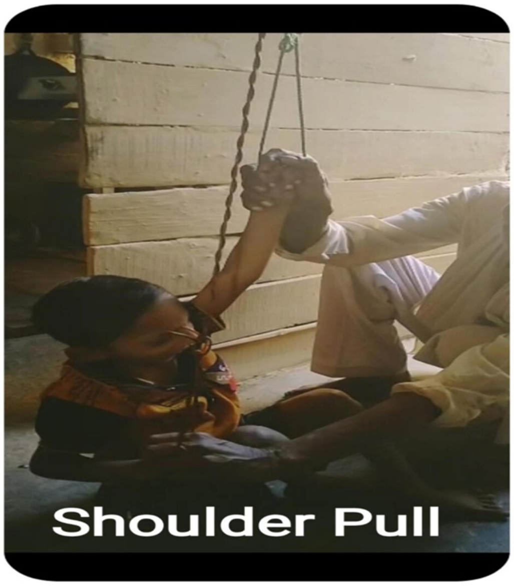

Spoon Holder **Parallel Bar**

धन्यवाद.......

प्रियदर्शिनी नामदेवराव झोड

समावेशित साधन व्यक्ती

गटसाधन केन्द्र पंचायत समिती, चां.बा. जि.अमरावती